

**Vítová B. Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách.
Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2011, 203 s.**

Ešte začiatkom roka 2012 pribudol medzi odbornú literatúru nový titul z pera JUDr. Blanky Vítovej, Ph.D., LL.M., vysokoškolskej pedagogičky, ktorá pôsobí na Právnickej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci na Katedre občianskeho práva, s názvom „Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách“.

Svoje dielo začína citátom Cicera „Spravodlivosť hľadá na to, aby každému bolo dané, čo mu patrí“. Je to pochopiteľné, veď ako uvádza ochrana spotrebiteľa, hoci v tej dobe tak samozrejme nebola označovaná, je pravdepodobne stará ako samotný obchod, pretože predávajúci sa vždy snažil nájsť nejakú výhodu. Najväčším záujmom ochrany boli odpradáva logicky potraviny. V stredoveku bol napríklad určitým spôsobom regulovaný obchod, najmä váha, miery a kvality tovaru a potravín. Česká republika sa začala zaoberať vyššou ochranou spotrebiteľa v súvislosti s pripravovaným vstupom Českej republiky do Európskej únie. Spotrebiteľskú legislatívu Európskej únie tvoria prevažne smernice.

Európska politika ochrany spotrebiteľa je založená najmä na článku 169 Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podľa ktorého k podpore záujmov spotrebiteľov zabezpečiť vysokú úroveň ochrany spotrebiteľov prispieva Únia k ochrane zdravia, bezpečnosti a hospodárskych záujmov spotrebiteľov, ako aj k podpore ich práva na informácie, vzdelávanie a práva združovať sa na ochranu ich záujmov, a to najmä opatreniami na vytváranie vnútorného trhu a ďalšími opatreniami, ktoré podporujú, dopĺňajú a sledujú politiku členských štátov.

Zavedenie princípu maximálnej harmonizácie v spotrebiteľských zmluvách je snáď logické z pohľadu európskeho integračného procesu, avšak po predstavení smernice o právach spotrebiteľov v pôvodnej verzii sa začali ozývať hlasy, že takáto harmonizácia bude robiť nemalé ťažkosti v praktickom uplatnení takého princípu. Ak by mal totiž v celej EÚ platiť jednotný štandard ochrany spotrebiteľa v určitej oblasti, mali by sa členské štáty na miere tohto štandardu dohodnúť, čo nie je jednoduché, pretože každý štát bude logicky obhajovať svoju úpravu. Tento problém sa v súvislosti s princípom minimálnej harmonizácie nevyskytol, pretože štáty mohli samy rozhodnúť o vyššom štandarde ochrany. Zásadným argumentom proti zavedeniu princípu maximálnej harmonizácie u tejto smernice bol fakt, že by sa mohla v niektorých štátoch úroveň ochrany spotrebiteľa paradoxne znížiť.

Medzi základné problematické aspekty v rámci tzv. neprímeraných dohôd v spotrebiteľských zmluvách patrí najmä terminológia súčasného znenia právnej úpravy, výklad neprímeranosti, kritériá testu neprímeranosti a posudzovanie dohôd, ktoré nie sú uvedené v demonštratívnom zozname nekalých zmluvných dohôd (§ 56 ods. 3 OZ).

Ochraňa spotrebiteľa je súčasťou právneho poriadku už niekoľko desaťročí. Napriek tomu stále zostávajú problémy, a to ako teoretické tak praktické, ktoré zákonodarca zabúda a ktoré spôsobujú celý rad problémov ako v praxi tak v teórii. Ako uviedol Lord Denning v jednom zo svojich, dnes už historických rozhodnutí: „nikto z vás si už nepamätá dohody, ktorými silnejšia strana vylučovala svoju zodpovednosť“. Táto dohoda bola malým písmom vytlačená na zadných stranách lístkov, objednávok a faktúr. Bola obsiahnutá v katalógoch alebo tabuľkách. Bola záväzná pre každú osobu, ktorá ju akceptovala bez výhrady. Nikto sa proti tomu neohradzoval. Nikto ich nikdy nečítal, ani nevedel, čo v nich stojí. Bez ohľadu na to, ako bola neprímeraná, bola záväzná. Toto všetko sa dialo v mene „zmluvnej voľnosti“.

Problémy spojené s tzv. neprímeranými opatreniami v spotrebiteľských zmluvách pretrvali dodnes. Právna úprava takýchto dohôd sa stala súčasťou právneho poriadku mnohých štátov (vrátane ČR) na základe smernice 93/13 EHS. Pred zavedením tejto smernice však bolo

možné niektoré z neprimeraných dohôd vyhlásiť za neplatné z dôvodu rozporu so zákonom alebo dobrými mravmi, alebo ak boli nezrozumiteľné.

Ďalším problémom je povinnosť štátov Európskej únie zabezpečiť zavedenie vhodných a účinných postupov pre mimosúdne riešenie spotrebiteľských sporov v súvislosti so spotrebiteľskými záväznými vzťahmi. Mimosúdne riešenie spotrebiteľských sporov je však potrebné zabezpečiť tak, aby spotrebiteľ nebol zbavený ochrany, ktorú mu právo poskytuje. V Českej republike je stále typickejšie, že sa aj pre spotrebiteľské spory využívajú rozhodcovské konania, ktoré nemusia poskytovať spotrebiteľom rovnakú ochranu, najmä s ohľadom na finančnú závislosť rozhodcov na podnikateľoch. Podľa platnej právnej úpravy však nie je možné považovať bez ďalšieho rozhodcovskú doložku v spotrebiteľskej zmluve za neplatnú. Ustanovenia o rozhodcovských doložkách často vedú k tomu, že spotrebiteľia sú právnej ochrany zbavení úplne, pretože sú vystavovaní veľkému nebezpečenstvu spojenému so zamedzením ich prístupu k súdom a popretím všetkých princípov ochrany spotrebiteľa. Z hľadiska obchodného práva je rozhodcovské konanie iste efektívnym spôsobom, ako riešiť spory medzi podnikateľmi. Rozhodcovské konanie je tu legitímnym a rýchlym spôsobom riešenia sporov medzi podnikateľmi. Podnikateľské vzťahy sa ale z právneho hľadiska výrazne líšia od vzťahov spotrebiteľských. V spotrebiteľských vzťahoch sa uplatňuje ochrannárska úloha štátu, ktorý zasahuje do týchto súkromnoprávných vzťahov s ohľadom na nutnosť určitej ochrany slabšej strany tohto vzťahu (spotrebiteľa). Spotrebiteľia navyše väčšinou uzatvárajú rozhodcovskú doložku v rámci uzatvárania tzv. adhézných zmlúv a nemajú teda žiadny skutočný vplyv na obsah zmluvy. Samozrejme veľa spotrebiteľov vôbec netuší, že rozhodcovskú doložku dohodli, pretože zmluvu, ako aj zmluvné podmienky, ktoré sú väčšinou napísané veľmi drobným písmom, vôbec nečítajú. Ak už spotrebiteľ vie, že uzavrel zmluvu s rozhodcovskou doložkou, väčšinou netuší, čo tento pojem znamená v právnom zmysle a aké sú dôsledky takéhoto podpisu.

Rozhodcovská doložka teda v niektorých prípadoch skutočne môže znamenať nerovnováhu v práвах a povinnostiach strán (a teda byť neprimeranou dohodou). Ako Súdny dvor Európskej únie, tak české súdy vo svojej rozhodovacej praxi na rozhodcovské doložky už narazili, vyslovili možnosť využitia arbitrážnych doložiek pre spotrebiteľské spory de lege lata, avšak potvrdili výklad smerujúci k väčšej ochrane spotrebiteľa.

K ochrane spotrebiteľa je potrebné pristupovať s citom. Na jednej strane je samozrejme nutné chrániť spotrebiteľov pred rokovaním podnikateľov, ktoré by ich mohlo poškodzovať, na strane druhej však nie je nevyhnutne potrebné zakazovať a zneplatňovať všetky dohody, ktoré sa spotrebiteľom v danom okamihu nehodia. Predsa len by aj naďalej mala platiť základná zásada Pacta sunt servanda, aj keď s ohľadom na ochranu slabšej strany v trochu menšom rozsahu.

Predkladaná publikácia sa zaoberá rozborom právnej úpravy neprimeraných dohôd v spotrebiteľských zmluvách, a to ako z pohľadu českého tak európskeho práva. Medzi základné problematické aspekty v rámci týchto dohôd v spotrebiteľských zmluvách patrí najmä terminológia súčasného znenia právnej úpravy v Občianskom zákonníku, výklad neprimeranosti, kritériá neprimeranosti a posudzovania dohôd, ktoré nie sú uvedené v demonštratívnom zozname nekalých zmluvných dohôd (§ 56 ods. 3 OZ). Autorka publikácie tiež predkladá rozbor príkladov neprimeraných dohôd, ktoré sa viac alebo menej často vyskytujú v spotrebiteľských zmluvách, vrátane právnej úpravy arbitrážnych doložiek v spotrebiteľských zmluvách (stav k 31. 12. 2011) a rozdielov v implementácii oproti Smernici 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách.

Predkladaná publikácia je určená nielen študentom práva, ale tiež advokátom, podnikateľom i samozrejme spotrebiteľom.

Dr.h.c. doc. JUDr. Alena Pauličková, Ph.D.
Vysoká škola v Sládkovičove